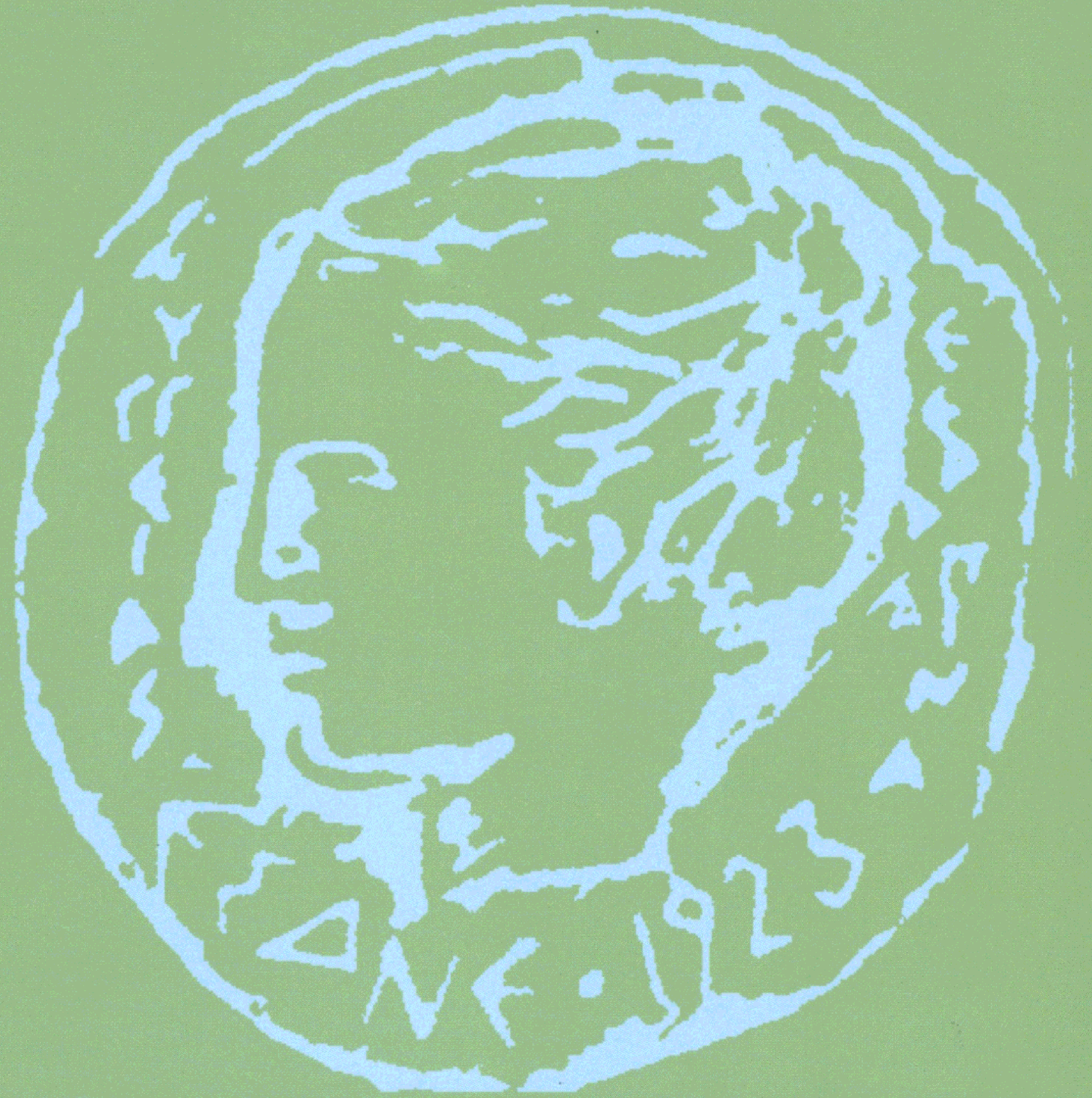

ΕΛΛΑΣ
ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗ
ΜΕΣΟΓΕΙΟΝ 2 Γ ΚΤΙΡΙΟ - 115 27 ΑΘΗΝΑ

POST
PAVE
HELLAS

ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗ

Τόμος 37 - Τεύχος 1 - Ιανουάριος - Μάρτιος 1998

NOSILEFTIKI

QUARTERLY PUBLICATION OF THE
HELLENIC NATIONAL GRADUATE NURSES ASSOCIATION

Vol 37 - No 1 - January - March 1998

ISSN 1105-5843

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Από τη Σύναξη Α. Παπαδαντωνάκη	3
2. Ικανοποίηση των ασθενών από τις νοσηλευτικές υπηρεσίες - Βιβλιογραφική ανασκόπηση Α. Μερκούρης, Χ. Λεμονίδου	4
3. Η θεωρία της Margaret Newman «Η υγεία ως επεκτεινόμενη συνείδηση» Ν. Ευσταθίου	27
4. Εννοιολογικά μοντέλα και θεωρίες της νοσηλευτικής Χ. Λεμονίδου	34
5. Η νοσηλευτική επιστήμη στη διαχρονική πορεία μέχρι το 2000 Α. Μόσχου - Κάκκου	41
6. Σχεδιασμός και τεκμηρίωση της νοσηλευτικής Ε. Σίκερ-Σμυρνάκη	47
7. Διαχρονική εξέλιξη θεραπευτικών και νοσηλευτικών παρεμβάσεων στο οξύ έμφραγμα του μυοκαρδίου Δ. Ακύρου, Ζ. Κωστάκη	50
8. Προγράμματα άσκησης σε ασθενείς με χρόνια καρδιακή ανεπάρκεια Δ. Δημητρελλής	56
9. Επαγγελματική φόρτιση στο ψυχιατρικό νοσηλευτικό προσωπικό Θ. Ζιώγου, Ι. Μπίμπου, Ε. Δημητρίου, Ι. Γκουζέπας, Γ. Κιοσεόγλου, Α. Ιακωβίδης	62
10. Η σχέση του νοσηλευτικού προσωπικού με την πληροφορική στη Νοτιοδυτική Ελλάδα Μ. Παπαδημητρίου, Κ. Μπουλουγούρας, Κ. Κουτσογιάννης, Κ. Σμπόνια	71
11. Ηγετικές μορφές της νοσηλευτικής που φεύγουν Σ. Παπαμικρούλη	80
12. Άννα Ουζούνη-Γκαλάπη Α. Βασιλειάδου	82
13. Οδηγίες για τους συγγραφείς	83

CONTENTS

1. Editorial A. Papadantonaki	3
2. Patient satisfaction with nursing care: a literature review A. Merkouris, C. Lemonidou	4
3. Margaret Newman's theory «Health as expanding consciousness» N. Efstathiou	27
4. Conceptual models and theories of nursing C. Lemonidou	34
5. The evolution of nursing science through time until 2000 A. Moschou-Kakou	41
6. Planning and documentation in nursing E. Sickert-Smyrnakis	47
7. Evolutionary course of medical and nursing intervention in acute myocardial infarction D. Akyrou, Z. Kostaki	50
8. Exercise training programs in patients with heart failure D. Dimitrelis	56
9. Burnout syndrom on the psychiatric nursing personnel T. Ziogou, I. Bibou, E. Dimitriou, I. Giouzepas, G. Kioseoglou, A. Iakovidis	62
10. Informatics and nursing. A study about the relationship of nursing personnel with informatics in Southwest Greece M. Papadimitriou, K. Boulougouras, K. Sbonia, K. Koutsogianis	71
11. Leading nurses who passed away S. Papamikrouli	80
12. Anna Ouzouni-Galapi A. Vasiliadou	82
13. Instructions to authors	83

- «ΤΑ ΕΝΥΠΟΓΡΑΦΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΔΕΝ ΕΚΦΡΑΖΟΥΝ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΟΥ ΕΣΔΝΕ».
- ΣΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΑΛΛΑΓΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΩΣ ΠΑΡΑΚΑΛΟΥΜΕ ΝΑ ΜΑΣ ΤΟ ΚΑΝΕΤΕ ΓΝΩΣΤΟ ΠΡΟΚΕΙΜΕΝΟΥ ΝΑ ΛΑΒΕΤΕ ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ.

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ

Εθνικός Σύνδεσμος
Διπλωματούχων Νοσηλευτριών - Νοσηλευτών
Ελλάδος
Πύργος Αθηνών, Γ κτίριο, 2ος όροφος
Μεσογείων 2, 115 27 ΑΘΗΝΑ
Τηλ.: 77 02 861

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Ε. Αγιώτου-Δημοπούλου
Α. Καλοκαιρινού
Α. Παπαδαντωνάκη
Ε. Πατηράκη
Α. Πορτοκαλάκη
Ε. Χαραλαμπίδου

ΕΚΔΟΤΗΣ

Δρ. Ασπασία Παπαδαντωνάκη

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ-ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΕΚΔΟΣΗΣ

ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ Α.Β.Ε.Ε.
ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 80, 114 71 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ. 3624.728, 3609.342, 3601.605, FAX: 3601.679

ΕΤΗΣΙΕΣ ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Νοσηλεύτριες/ές-Σπουδάστριες/ές	5.000	δρχ.
Οργανισμοί-Εταιρείες-Βιβλιοθήκες	9.000	δρχ.
Εξωτερικού	80	\$
Τιμή τεύχους	1.500	δρχ.
Τιμή τευχών 1992-1996	1.200	δρχ.
» » 1990-1991	1.000	δρχ.
Παλαιότερα τεύχη	800	δρχ.

«Η Νοσηλευτική Επιστήμη στην διαχρονική της πορεία μέχρι το 2000»

Μόσχου-Κάκκου Αθηνά

Καθηγήτρια Εφαρμογών Νοσηλευτικής ΤΕΙ Πάτρας

ΜΟΣΧΟΥ-ΚΑΚΚΟΥ ΑΘΗΝΑ, Η Νοσηλευτική Επιστήμη στην διαχρονική της πορεία μέχρι το 2000. Η Νοσηλευτική αποτελεί την επιστήμη του ανθρώπου ως ενιαίου και αδιαίρετου βιοψυχοκοινωνικού συνόλου. Με την ανθρωπιστική της διάσταση κατορθώνει να υλοποιήσει την βαθιά επιστημονική της γνώση μέσω της καλλιτεχνικής της τεχνικής εφαρμογής. Η επιστημονική πρόοδος, οι τεχνολογικές δυνατότητες, η γνώση που είναι όλο και περισσότερο πηγή άντλησης ποιοτικής ισχύος καθώς και η κοινωνία που αναγνωρίζει την αξία της Νοσηλευτικής δίνουν την δυνατότητα στους Νοσηλευτές να διαδραματίσουν αρμονικό ρόλο στη γεφύρωση του χάσματος μεταξύ τέχνης και επιστήμης για να εκπληρώσουν το ρόλο τους ως αρχιτέκτονες του σήμερα και φύλακες του αύριο. Σκοπός της βιβλιογραφικής αυτής ανασκόπησης είναι να δείξει πόσο αλματώδως εξελίσσεται η Νοσηλευτική Επιστήμη σαν λειτουργήμα της υγείας των λαών και να επισημάνει πόσο πρέπει να προσπαθήσουμε οι Νοσηλευτές για να επιτύχουμε την καθιέρωση της Νοσηλευτικής Επιστήμης. **Νοσηλευτική 1: 41-46, 1998.**

Εισαγωγή

Αν η φιλοσοφία είναι η επιστήμη της ψυχής και η ιατρική η επιστήμη του σώματος σύμφωνα με τον Πλάτωνα (427-347 π.Χ.), η επιδίωξη της νοσηλευτικής είναι να αποτελεί την επιστήμη του ανθρώπου ως ενιαίου και αδιαίρετου βιοψυχοκοινωνικού συνόλου.

Τι είναι η Νοσηλευτική

Σύμφωνα με τον Π.Ο.Υ. (1966): Η Νοσηλευτική είναι προσφορά υπηρεσίας προς τον

άνθρωπο σε διάφορα στάδια υγείας και ασθένειας. Διδάσκει και καθοδηγεί το άτομο για να επιτύχει και διατηρήσει το υψηλότερο δυνατό επίπεδο υγείας. Βοηθά εκείνον που βρίσκεται σε ένα στάδιο υψηλού κινδύνου, δηλαδή σε πριν την νόσο κατάσταση, ώστε να αποφευχθεί η ανάπτυξη ενός προβλήματος υγείας. Ανιχνεύει και ανευρίσκει τους ασθενείς στα πρώιμα στάδια της αρρώστιας και συντελεί στην έγκαιρη διάγνωση και θεραπεία, ώστε να προλαμβάνεται μεγαλύτερη επιβάρυνση της υγείας ή και ο θάνατος. Νοσηλεύει τους αρρώστους και προσπαθεί να τους φέρει στο καλύτερο επίπεδο για να

αμυνθούν έναντι της ασθένειας. Και τέλος φροντίζει για την αποκατάσταση του αρρώστου, κατά τρόπον ώστε να αποφύγει την αναπηρία σαν κατάληξη της αρρώστιας, ή να αναπτύξει το μέγιστο δυναμικό του μέσα στα όρια της αναπηρίας του².

Ο ορισμός της V. Henderson για τη νοσηλευτική είναι τόσο γνωστός που δεν γνωρίζει χωροταξικό περιορισμό: Ο μοναδικός ρόλος του νοσηλευτή συνίσταται στο να βοηθάει το άτομο, άρρωστο ή υγιές, στην εκτέλεση εκείνων των δραστηριοτήτων που συμβάλλουν στην υγεία ή την ανάρρωσή του ή σε έναν ειρηνικό θάνατο και τις οποίες το άτομο θα μπορούσε να εκτελέσει μόνο του αν διέθετε την απαραίτητη δύναμη, θέληση ή γνώση και να πράττει αυτό με τέτοιο τρόπο, ώστε να βοηθάει το άτομο να γίνει ανεξάρτητο όσο το δυνατό συντομότερο³.

Η Νοσηλευτική είναι υπεύθυνο κοινωνικό έργο, είναι η δύναμη που προάγει την ωρίμανση και την κίνηση της προσωπικότητας του ανθρώπου προς την δημιουργική, οικοδομητική, παραγωγική, προσωπική και κοινωνική ζωή⁴. Η Νοσηλευτική είναι έργο αγάπης, πίστεως και υπομονής. Βασίζεται σε πνευματικά θεμέλια και εμπνέεται από Χριστιανικά ιδεώδη. Είναι η επιστήμη της αγάπης. Συγγενεύει με το έργο της μητέρας και την πράξη του «Καλού Σαμαρείτη». Είναι πλούσια εφαρμοσμένη αγάπη. Προσφέρει διακονία, άνεση, συμπαράσταση, άμεση βοήθεια, ανακούφιση, παρηγοριά, προστασία, αναστήλωση ψυχική και διαπαιδαγώγηση σε θέματα υγείας⁵.

Η Νοσηλευτική είναι επιστήμη και τέχνη της υγείας με πνευματικές διαστάσεις, θεωρία και πράξη. Γι' αυτό η επιτυχημένη άσκησή της απαιτεί από τους νοσηλευτές τον συνδυασμό επιστημονικών γνώσεων, τεχνικών δεξιοτήτων και καλλιεργημένη προσωπικότητα. Είναι έργο που καλλιεργεί την ψυχή, μορφώνει τη διάνοια και προάγει την ολοκλήρωση και αρτίωση της προσωπικότητας των νοσηλευτών. Σπουδάζει την ανθρώπινη συμπεριφορά και τις άυλες δυνάμεις της προσωπικότητας του ανθρώπου, πως υπερβαίνει κρίσιμες καταστάσεις και πως ανασυγκροτείται ψυχοσωματικά ώστε να εκπλη-

ρώνει οποιαδήποτε αποστολή και σταδιοδρομία⁶.

Προσωπικά πιστεύω πως η Νοσηλευτική είναι λειτούργημα. Με την πνευματική ανθρωπιστική της διάσταση κατορθώνει να υλοποιήσει την βαθιά επιστημονική της γνώση μέσω της καλλιτεχνικής της τεχνικής εφαρμογής. Λειτούργημα⁷, είναι δημόσια υπηρεσία που έχει πρωτεύουσα σημασία για τα μέλη μιας κοινωνίας και απαιτεί γι' αυτό υψηλό αίσθημα ευθύνης από αυτούς που το ασκούν: Στην αρχαιότητα λειτούργος ήταν αυτός που εκτελούσε έργα ωφέλιμα στο λαό ή την πολιτεία.

Τι είναι η επιστήμη

Επιστήμη είναι η πλήρης και ακριβής γνώση κάποιου θέματος. Είναι το σύνολο των συστηματοποιημένων γνώσεων που αναφέρονται σε έναν κύκλο φαινομένων και υπάγονται σε γενικούς νόμους, καθώς και η μεθοδική έρευνα αυτών των φαινομένων. Επιστήμονας δεν είναι αυτός που έχει κάνει ειδικές σπουδές και έχει αναγνωρισθεί σαν κάτοχος της ειδικής επιστήμης^{7,8}. Επιστήμη είναι το σύνολο των γνώσεων που έχουν αντικειμενικό κύρος⁹.

Οι Αρχαίοι Έλληνες όριζαν τη διαφορά μεταξύ γνώσης και επιστήμης ως διαφορά μεταξύ γνώμης και επιστήμης, δίνοντας στην πρώτη το χαρακτήρα αβέβαιης και τυχαίας γνώσης και στη δεύτερη το χαρακτήρα γνώσης που μπορεί να αποδειχθεί. Σύμφωνα με τον Ιπποκράτη η επιστήμη είναι ο αντίποδας της απλής γνώμης που φανερώνει άγνοια. Κατά τον Πλάτωνα η επιστήμη αντιπροσωπεύει την υπέρτατη γνωστική βαθμίδα, στην οποία φθάνοντας κανείς, επιτυγχάνει την ενατένιση του κόσμου των ιδεών και των πρώτων αρχών και αιτίων. Δύο πράγματα υπάρχουν γράφει στο έργο του: Νόμος & 4 ο Ιπποκράτης: η πραγματική γνώση που οδηγεί στην επιστήμη και η γνώση, που συμπίπτει με την άγνοια. Η απερισκεψία δε δηλώνει έλλειψη επιστημονικής κατάρτισης¹⁰. Η επιστημονική γνώση είναι τελείως διαφορετική από τις τεχνικές που βασίζονται στην εμπειρία. Το ιδεώδες της τέλει αποδεικτικής γνώσης είχε τεθεί από

τον Αριστοτέλη, ο οποίος είπε ότι η επιστήμη είναι ένα συνεπές σώμα αποδεικτικών συλλογισμών και ότι κάθε επιστήμη έχει δικές της αρχές στο πεδίο εφαρμογής της⁹.

Σήμερα δεν είναι δυνατόν να ορίσουμε την επιστήμη σαν ένα σώμα αληθειών που εξαρτώνται από λίγες αρχές ή νόμους ή σαν τέλεια περιγραφή της φύσης ή σαν κάτι που επιτρέπει να προβλέψουμε ασφαλώς και να κυριαρχήσουμε στη φύση, ούτε σαν προϊόν των γνωστικών δυνάμεων του ανθρώπου. Σήμερα η επιστήμη είναι ένα σύνολο τεχνικών μεθόδων έρευνας και προβλημάτων, αβεβαιοτήτων που αναγνωρίζονται ως τέτοιες και αποτελούν αντικείμενο έρευνας. Η επιστήμη έγκειται στην προσπάθεια να διορθώσει τις τεχνικές που μπορεί να μεταχειρισθεί οποιοσδήποτε, εφαρμόζοντας τη μία πάνω στην άλλη. Η μορφή του απομονωμένου σοφού εξαφανίζεται, ενώ προβάλλει με τρόπο όλο και πιο καθαρό η μορφή του επιστήμονα ερευνητή⁹.

Η νοσηλευτική ως επιστήμη

Νοσηλευτική Επιστήμη είναι η συστηματοποιημένη γνώση της Νοσηλευτικής, που προέρχεται από την παρατήρηση, τη μελέτη και τον πειραματισμό, αποσκοπεί δε στην επίτευξη νέων επιπέδων εννοιολογικής υπηρεσίας στον άνθρωπο. Η βασική και εφαρμοσμένη έρευνα στη Νοσηλευτική προσφέρει τις γνώσεις που θα μεταφραστούν στην πράξη. Οι Νοσηλευτικές Θεωρίες είναι η συσσωρευμένη Νοσηλευτική πείρα και γνώση που αναπτύχθηκε με την επιστημονική έρευνα. Η Νοσηλευτική εξελίσσεται όχι μόνο ως πρακτικό έργο αλλά και ως επιστημονικός κλάδος¹¹.

Τον 19^ο αιώνα η Florence Nightingale έθεσε τα θεμέλια μιας νέας εποχής για το επάγγελμα της Νοσηλευτικής. Οι Νοσηλευτές παρείχαν νοσηλευτική φροντίδα βασισμένη σε γνώσεις και δεξιότητες που είχαν αποκτηθεί μετά από εκπαίδευση. Ανέπτυξε επίσης η Florence Nightingale την πρώτη Νοσηλευτική θεωρία, η οποία όμως για να εφαρμοσθεί χρειάστηκαν να περάσουν περίπου 100 χρόνια¹². Γύρω στα 1950

εμφανίζονται οι πρώτες νοσηλεύτριες θεωρητικοί και στη δεκαετία του 1970 αρχίζουν τα νοσηλευτικά διδακτικά βιβλία να αναφέρονται σε νοσηλευτικά μοντέλα και θεωρίες. Η Kim το 1983¹³, υποστηρίζει ότι οι νοσηλευτικές θεωρίες αναπτύχθηκαν από την ανάγκη του νοσηλευτικού επαγγέλματος να βρει την αληθινή του φύση, τον προορισμό και τους στόχους του.

Ο Maggs το 1996, αναφέρει ότι στην ιστορία της νοσηλευτικής διαφαίνεται ότι υπάρχει μια εξειδικευμένη περίπτωση πολιτιστικά και χρονικά δεμένες μνήμες. Αυτό ανοίγει την πιθανότητα μιας νέας ιστοριογραφικής προσέγγισης που θα εξερευνήσει και θα εντοπίσει τις διαφορές και τις ομοιότητες μεταξύ των διαφόρων ιστοριογραφιών. Με αυτό τον τρόπο, η ιστορία της φροντίδας θα αποδώσει ένα ευρύ θεωρητικό πλαίσιο. Σε αυτό το σημείο, η νοσηλευτική ιστορία θα συνεισφέρει στη νοσηλευτική θεωρία και η νοσηλευτική θεωρία στην νοσηλευτική ιστορία. Μετά αυτός ο συνδυασμός θα αποτελέσει το όραμα.

Η Νοσηλευτική είναι αυτόνομη Επιστήμη με μοναδικό ρόλο και συγκεκριμένο χώρο ευθύνης, με δική της ιδεολογική βάση και δική της ειδική συνεισφορά στη προαγωγή της υγείας. Αναπτύσσοντας το Νοσηλευτικό Μοντέλο και τη φύση της Νοσηλευτικής η Σαχίνη (1985), λέει ότι η ουσία της Νοσηλευτικής Φροντίδας στηρίζεται στην ικανότητα του Νοσηλευτικού Λειτουργού να συλλαμβάνει και να κατανοεί εκείνα τα σημεία συμπεριφοράς του ατόμου, της οικογένειας και της κοινότητας που δείχνουν κατάσταση άνεσης ή δυνατότητα διαπραγμάτευσης με τα προβλήματα που δημιουργούνται από την απειλή της υγείας και να τα λύνει με την μέθοδο της Νοσηλευτικής Διεργασίας. Ο όρος συμπεριφορά σημαίνει απόκριση σε ερέθισμα. Η συμπεριφορά είναι σημαντικό φαινόμενο για πολλές επιστήμες και το επίκεντρό του βρίσκεται στην αλληλεπίδραση ανάμεσα στη δομική ενότητα κάποιου είδους και στο ειδικό περιβάλλον της. Οι νοσηλευτικές Θεωρίες που δημοσιεύθηκαν από πολλούς θαρραλέους νοσηλευτές έχουν τη βάση για τη χρήση του Νοσηλευτικού Μοντέλου στη Νοσηλευτική άσκηση, εκπαίδευ-

ση και έρευνα δίδοντας τη δυνατότητα της ανεξάρτητης Νοσηλευτικής Επιστήμης¹⁴.

Η νοσηλευτική θεωρία και η νοσηλευτική πράξη είναι δύο αλληλέγγυες έννοιες μέσα στη νοσηλευτική. Όμως η Νοσηλευτική βρίσκεται σε σύγκρουση ανάμεσα στις δύο όψεις της: σαν επιστήμη και σαν εφαρμοσμένη πράξη. Η σύγκρουση πηγάζει μέσα από την ίδια την φύση της, γιατί η Νοσηλευτική δεν είναι απλά ένα επάγγελμα υγείας ή μια κοινωνική επιστήμη αλλά κάτι πιο πολύπλοκο που εμπεριέχει και συνθέτει με μια μοναδικότητα στοιχεία από πολλές άλλες επιστήμες^{15,16}.

Η Νοσηλευτική σήμερα σαν επιστήμη βρίσκεται στο επίπεδο αξιολόγησης των εννοιολογικών μοντέλων αυτών. Τα στοιχεία της Νοσηλευτικής Επιστήμης είναι: θεωρία, έννοιες που αποτελούν βασικό συστατικό της θεωρίας και των μοντέλων, υποθέσεις που μπορούν να ελεγχθούν, αρχές, εννοιολογικά μοντέλα για να δώσουν επαγγελματική ταυτότητα, να δημιουργήσουν οδηγούς και πρότυπα για την εξάσκηση του επαγγέλματος ή να εντείνουν την επικοινωνία και την ανταλλαγή για την άσκηση της Νοσηλευτικής και τέλος το μεταπαράδειγμα¹⁷.

Οι περισσότεροι θεωρητικοί της Νοσηλευτικής υποστηρίζουν την ύπαρξη πολλών μοντέλων. Επίσης υποστηρίζουν ότι η Νοσηλευτική έχει μεταπαράδειγμα, οπότε έχει καθορίσει τα φαινόμενα που την απασχολούν. Το μεταπαράδειγμα αυτό μπορεί να γίνει πιο συγκεκριμένο καθορίζοντας τις κυριότερες περιοχές που ενδιαφέρουν το επάγγελμα και αυτές είναι:

– Αρχές και νόμοι που ακολουθούν οι διεργασίες της ζωής, η υγεία και οι κατάλληλες λειτουργίες του ανθρώπου, ασθενή ή υγιή.

– Η ανθρώπινη συμπεριφορά σε αλληλεπίδραση με το περιβάλλον σε συνήθη γεγονότα αλλά και σε κρίσιμες καταστάσεις.

– Οι διεργασίες με τις οποίες επιτυγχάνονται θετικές αλλαγές στο επίπεδο υγείας¹⁸.

Οι βασικές Νοσηλευτικές έννοιες υπάρχουν σε όλα τα εννοιολογικά μοντέλα. Η Νοσηλευτική Διεργασία ακολουθεί κάποιο εννοιολογικό μοντέλο και θεωρείται ότι είναι μια μέθοδος για τη συστηματική λύση των προβλημάτων.

Η Νοσηλευτική διεργασία αποτελεί τη βάση της θεωρητικής και κλινικής νοσηλευτικής και την αρχή της έρευνας στη νοσηλευτική, λέει η Αθανάτου¹⁹. Η Grow (1972)²⁰, πιστεύει ότι η νοσηλευτική διεργασία θα ανεβάσει τη νοσηλευτική από τέχνη σε επιστήμη. Η Νοσηλευτική διεργασία είναι σύστημα ανοικτό, εύκαμπτο και κυκλικό. Ενσωματώνει συνεχώς νέες πληροφορίες αναθεωρεί και προσαρμόζει τη νοσηλευτική φροντίδα του αρρώστου ανάλογα με τη μεταβαλλόμενη κατάστασή του. Είναι μέθοδος εξατομικευμένης νοσηλευτικής φροντίδας, που δε μπορεί να εφαρμοσθεί σε άλλο άρρωστο, παρά μόνο στον συγκεκριμένο για τον οποίο σχεδιάστηκε^{21,22}.

Οι Νοσηλευτικές Διαγνώσεις που διατυπώνονται θα είναι ουσιαστικά οι ίδιες ανεξάρτητα με το μοντέλο που χρησιμοποιήθηκε, γιατί το μόνο που αλλάζει είναι ο τρόπος που οργανώνονται οι πληροφορίες. Για παράδειγμα το εννοιολογικό μοντέλο της Newman (1980) εστιάζει τους στρεσογόνους παράγοντες, της Roy (1976) στην προσαρμογή και της Orem (1980) στην αυτοφροντίδα. Η Henderson τονίζει ότι η νοσηλευτική διεργασία είναι μόνο ένας τρόπος επίλυσης προβλημάτων, η αφαιρετική μορφή, αγνοώντας κατά την γνώμη της την ενστικτώδη κρίση η οποία προέρχεται από την κλινική πείρα κι όχι διεργασία, μια θέση που υποστηρίχθηκε κι από την Benner στη περιγραφή της για την εξέλιξη ενός νοσηλευτή από αρχάριο σε ειδικό²³.

Η καθιέρωση των νοσηλευτικών θεωριών πιστεύει η Perleu (1988)²⁴, δομεί την «φυσιολογική επιστήμη» του νοσηλευτικού επαγγέλματος. Όταν αυτή η γνώση εφαρμοσθεί κλινικά, βοηθά τους νοσηλευτές να κατανοήσουν τα κλινικά στοιχεία που έχουν σχετικά με την κατάσταση του ασθενούς τους και αναλόγως να καθορίσουν πορείες θεραπευτικής αγωγής. Κατά την διάρκεια της άμεσης νοσηλευτικής πρακτικής, υπάρχει η κλινική κρίση του νοσηλευτή που χρησιμοποιείται για να ενώσει τα επιστημονικά με τα καλλιτεχνικά δεδομένα ώστε να δώσει ξεχωριστή νοσηλευτική φροντίδα. Αυτό για να γίνει, απαιτεί ενεργή ευφυΐα, καλά ανεπτυγμένες διανοητικές δυνατότητες και μεγάλη προσοχή στη δουλειά των χεριών. Ένας ζωτικός συντελεστής

της επιστήμης είναι ο σκεπτικισμός. Ο σκεπτικισμός είναι πιο χρήσιμος όταν συνδυάζεται με συνεχή αναζήτηση περισσότερων στοιχείων, καλύτερων θεωριών και επιβεβαίωση αυτών που φαίνονται λογικά συμπεράσματα από παρατηρούμενες πληροφορίες.

Οι σκεπτικιστικές της νοσηλευτικής δεν αμφισβητούν την επιστημονικότητα της νοσηλευτικής, είναι όμως ανάγκη να υπάρξει ένα απλοποιημένο πρότυπο για την νοσηλευτική ώστε να εκληφθεί ως ειδικός αναγνωρισμένος κλάδος της επιστημονικής κοινότητας. Εάν αυτό δεν μπορεί να απαντηθεί τονίζουν οι Packard & Polifroni (1990)²⁵, τότε οι νοσηλευτές θα πρέπει να ρίξουν το βάρος στη δημιουργικότητα, να αυτοαποκαλούνται καλλιτέχνες και να αφήσουν την επιστήμη να ηρεμήσει.

Επίλογος

Η επιστημονική πρόοδος, οι τεχνολογικές δυνατότητες, η γνώση που είναι όλο και περισσότερο πηγή άντλησης ποιοτικής ισχύος καθώς και η κοινωνία που αναγνωρίζει την αξία της Νοσηλευτικής δίνουν την δυνατότητα στους Νοσηλευτές να διαδραματίσουν αρμονικό ρόλο στη γεφύρωση του χάσματος μεταξύ τέχνης και επιστήμης για να εκπληρώσουν το ρόλο τους ως αρχιτέκτονες του σήμερα και ως φύλακες του αύριο.

Η θεώρηση του ανθρώπου ως όλου γεννήθηκε από τον Ιπποκράτη, έγινε δεκτή από τον Πλάτωνα και η Νοσηλευτική διέπεται και εμπνέεται από τις πνευματικές αρχές της ολικής θεώρησης του ανθρώπου, χωρίς τις οποίες δεν χρησιμεύει ούτε η τέχνη ούτε η επιστήμη. Στον 20^ο αιώνα η Νοσηλευτική έπαψε να αποτελεί πρακτική μέθοδο μιας απλής εμπειρίας. Σε όλες τις επιστημονικά ανεπτυγμένες χώρες εμφανίζεται σαν επιστήμη που προϋποθέτει κόπο, μόχθο και χρόνο για να γίνει κτήμα των σπουδαστών της Νοσηλευτικής. Η Νοσηλευτική εκπαίδευση δεν σταματάει με την απόκτηση του πτυχίου ανωτέρων σχολών ή του Πανεπιστημίου. Η Ελλάδα, γενέτειρα της ποίησης, της φιλοσοφίας και της επιστήμης διακηρύσσει την ανάγκη της συνε-

χούς επιμόρφωσης. «Γηράσσω αεί διδασκόμενος» λέει ο Σωκράτης. Η συνεχής και συστηματική νοσηλευτική επιμόρφωση τονίζεται και από τον Διεθνή Κώδικα ηθικών καθηκόντων των Διπλωματούχων Νοσηλευτών²⁶.

Το Νοέμβριο του 1996 πραγματοποιήθηκε στην Ελλάδα το πρώτο πρόγραμμα της Τηλενοσηλευτικής σε 12 γλώσσες επιχορηγούμενο από την Ευρωπαϊκή ένωση ώστε να αναπτύξει νοσηλευτικά μοντέλα παραγωγής ηλεκτρονικών αρχείων των ασθενών σαν μέλη ενός προγράμματος της Ευρωπαϊκής κοινότητας. Η τηλενοσηλευτική θα παρέχει αξιόπιστη πληροφορία σχετικά με την ποιότητα και την αποτελεσματικότητα της νοσηλευτικής φροντίδας. Τα τηλενοσηλευτικά προγράμματα στην Ευρώπη «Τηλενοσηλευτική» (1995-1998), «Nightingale» (1995-1998) και το «Wisecare» (1997-1998) στα οποία οι νοσηλευτές από τους διεθνείς συνδέσμους των κρατών επικοινωνούν (I.C.N. 1996)²⁷, δείχνει πόσο αλματωδώς εξελίσσεται η Νοσηλευτική σαν επιστημονικό λειτούργημα της υγείας των λαών και πόσο πρέπει να προσπαθήσουμε για να πετύχουμε.

ATHENA MOSCHOU-KAKKOU, *The evolution of Nursing science through time until 2000. Scientific development, technological achievements, knowledge which is a source of power and society that recognizes the importance of nursing services, encourage nurses to play a significant role in bridging the gap between art and science so that they act as architects of the present and guards of the future. Nosileftiki 1: 41-46, 1998.*

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Πλάτων (427-347 π.Χ.): «Φαίδρος 270 c», Αρχαία Ελληνική Γραμματεία: Οι Έλληνες: στο: Ιπποκράτης, άπαντα, Γενική Ιατρική, τόμος πρώτος, Εκδ. Κάκτος, Αθήνα, 1994, σελ. 15.
2. Ραγιά, Α.: Η Αδελφή: Το μεγαλείο του έργου της, Αθήνα Εκδόσεις Αδελφότητας «Ευνίκη», 1972.
3. Σπινθούρη, Μ.: όπως απέδωσε την: Styles, M.,

- 1996: «Η Virginia Henderson, (1898-1996) ICN», Νοσηλευτική, 3: 193-194, 1996.
4. Peplau, H.: «The phenomenon of caring, New York Q.P. Putman's Sons, 1952,
 5. Leininger, M.: «The phenomenon of caring - part v», American Nurses Foundation, vol. 12, no 1, Feb. 1977, pp. 2, 14 In Ραγιά, Α.: Βασική Νοσηλευτική, Αθήνα, 1991.
 6. Ραγιά, Α.: Βασική Νοσηλευτική, Αθήνα, 1991.
 7. Χθων, Εγκυκλοπαίδεια Multimedia εφαρμογή 2002, εκδόσεις «2002», Θεσσαλονίκη, 1997.
 8. Τεγόπουλος-Φυτράκης: Ελληνικό Λεξικό, Εκδ. Αρμονία Α.Ε. Αθήνα, 1995, σελ. 22, 762.
 9. Εγκυκλοπαίδεια: Νέα Δομή, τόμος 33, σελ. 128-9, Εκ. Δομή, Αθήνα, 1996.
 10. Ιπποκράτης, Άπαντα, Γενική Ιατρική, τόμος πρώτος, Εκ. Κάκτος, 1994.
 11. Λανάρα, Β.: «Νοσηλευτική έρευνα - αξιολογική θεώρηση» Πρακτικά, Β' επιμορφωτικού σεμιναρίου, Θεσσαλονίκη, 1985, σ. 82.
 12. Skertowicz, V.: Florence Nightingale's notes in nursing. Skutari Press, London, 1992.
 13. Kim, S.: The nature of theoretical thinking in nursing, Appleton-Century-Grafts, Norwalk, Connecticut, 1983.
 14. Σαχίνη - Καρδάση, Α.: «Νοσηλευτική: Η μοναδικότητά της σαν επιστήμη υγείας», Πρακτικά, Β' επιμορφωτικού σεμιναρίου, Θεσσαλονίκη, 1985, σ. 52-74.
 15. Smith, J.: Nursing science in nursing practice, Butterwrths, London, 1981.
 16. Σαπουντζή - Κρέπια, Δ.: Σχέσεις μεταξύ θεωρίας, έρευνας και πράξης: Διαφορετικές προσεγγίσεις και προβλήματα» Νοσηλευτική, 4: 227-233, 1996.
 17. Δημητρέλης, Δ.: «Θεωρίες-Νοσηλευτική διεργασία», Νοσηλευτική, 1: 7-10, 1996.
 18. Fluskerud, J.H. and Hallotan, E.J.: «Areas of agreement in Nursing Theory Development», Advances and Nursing Science 3, no 1, 2, 1980.
 19. Αθανάτου, Α.: Παθολογική και Χειρουργική Νοσηλευτική, Αθήνα, 1995.
 20. Grow, J.: The Nursing Process Theoretical Background, Nurse Times, 1977: 892.
 21. Saperstein, AB. and Frazier, MA.: Introduction to Nursing Practice, Philadelphia, FA Davis Co., 1980: 387.
 22. Marriner, A.: The Nursing Process: A scientific approach to nursing care. St Louis: C V. Mosdy Co., 1975: 105.
 23. Ibid and Gortner S.: «Nursing Science in Transition», Nursing Research 29: 180, 1980
 24. Pepleu, H.R. (1988): «The Art and Science of Nursing: Similarities, Differences and Relations» Nursing Science Quarterly 8-13.
 25. Packard, S. And Polifroni, E.: The dilemma of Nursing Science: Current Quandaries and Lack of Direction, Nursing Science Quarterly, 4: I, Spring, 1990.
 26. I.C.N.: 1973 Code for Nurses, American Journal of Nursing, Vol. 73, No 8, August 1973.
 27. ICNP in Europe: Telenurse. ICN International Nursing Review, Nov/Dec, 1996, Vol. 43 No 6 Issue 330.